

Odešel od nás Martin Braniš...

Jana Dlouhá

Envigogika 8 (3) – Inspirace (Nerecenzované články)/ Inspiration (Non-reviewed articles)

Publikováno/published 30. 10. 2013

<http://dx.doi.org/10.14712/18023061.399>

Abstrakt

Člen redakční rady Envigogiky, profesor Přírodovědecké fakulty UK, po dlouhá léta ředitel jejího Ústavu pro životní prostředí, jeden z otců zakladatelů Centra pro životní prostředí,... Ke smutné zprávě není mnoho co dodat – anebo právě naopak, je třeba o to více přemýšlet o této osobnosti?

Abstract

An active member of the Envigogika editorial board, a professor at the Faculty of Science, the director of its Institute for the Environment for many years, one of the founding fathers of the Charles University Environment Centre, ... There is not much more to add to this sad news – or, on the other hand, should we not perhaps think more about this personality and his legacy?

S touto skutečností se stále ještě vyrovnáváme – zpráva z 27. září přišla (pro některé z nás) zcela neočekávaně. Asi jako když rozjeté auto, které se vydalo na cestu kolem světa, havaruje uprostřed divoké jízdy. Je konec, plánovaná trasa je vymazána z (řidičovy osobní a pouze virtuální) mapy, a zápisky o dosavadní pouti ztraceny spolu s vozidlem, jež bylo jedinečným modelem speciálně upraveným právě pro tuhle náročnou pouť. Po Martinovi, který byl především učitelem, toho taky už moc nezbylo, nejvíc se totiž asi „přetavil“ do duší svých studentů a kolegů. Jaképak dlouhé řeči, když je potřeba konat, myslel si nejspíš, a tak jsou jeho přednášky, prezentace, nebo články geniální ukázkou toho, jak „jít na věc“ – spolehlivě dokázat a názorně předvést jevy, které by jinak mohly zůstat bez povšimnutí, a třeba nás v budoucnu (zdravotně i jinak) ohrozit. Toto byl asi hlavní motiv a cíl jeho práce – snaha sestoupit k podstatě, vynést na povrch nové poznatky či souvislosti, a na tomto základě ukázat vše stávající v novém světle. Vždy mířil přímo na cíl, a hledal cesty, jak jej zasáhnout s co nejmenším počtem výstřelů. Bohužel to možná byla i nějaká jeho tělesná vlastnost – stejně jednal ve svém životě (profesním, o soukromém nemám zprávy), a podobně se chovala i jeho nemoc. Nevíme, zda úžasná šíře a efektivita jeho práce byla i pro něj náročná, jeho divoká jízda však skončila příliš brzy „velkým třeskem“, a dveře za sebou „zabouchl“ po svém razantně – bez dlouhých řečí a sebelítosti.

Pokud nám tedy Martin chtěl cosi důležitého na rozloučenou sdělit ve svých celkem nedávných mejlech nebo člancích, mohli jsme to snadno přehlédnout. Zkusím teď stručně ukázat, kam ve svých myšlenkách směřoval alespoň v oblasti environmentální výchovy – a ponechám na laskavém čtenáři, aby si mozaiku doplnil sám (nebo ji pomohl doplňovat i nám, za což bychom byli případně vděční). Ledacos je již napsáno jinde ([na webu COŽP](#) nebo [Ústavu pro životní prostředí](#)), a tak se nebudu opakovat.

=====

Na úplný začátek si dovoluji poslat jeho vlastní omluvu všem, ke kterým byl někdy – v profesní rovině – poněkud příkrý:

Martin Braniš, 21.12.2011, 9:14 PM:

Jano, doufám, že jsi mu to neposlala v té formě, jak jsem Ti to napsal....?!
Ahoj M.

Jana Dlouha, 9.1.2012, 13:33:

...Určitě ne – před tím, než komunikuji s autory, vždy recenze bud anonymizuji, nebo upravuji. ...

Martin Braniš, 9.1.2012, 3:56 PM

Jano,
to je dobře, neb v nedostatku času napíšu vše velmi neučesaně, zkratkovitě a tudíž velmi hrubě... Ale myslím to se všemi upřímně (jak Standa Grosů). I recenzenti, co píšou na moje články ty hrůzy to se mnou asi myslí upřímně.
Ahoj M.

Také se patří připomenout Martinovu zvýšenou odpovědnost za vše, co (byť jen okrajově) spadalo do jeho sféry profesní i zájmové. Už před třemi lety, konkrétně 06. 9. 2010 11:41 AM se vyjádřil ke svému vytížení takto:

*Milá Jano,
právě jsem se vrátil z hradu (tedy z ciziny). Restů mám spoustu (což mě neomlouvá),
sedím provizorně v jiné pracovně (což mě sice omlouvá, ale nic to neřeší). Takže dokdy je
termín do gratulovníku? Co se týká času, tak toho mám spoustu. Proto toho tolik stímám.
Nícméně se vyslov zhruba o měsíci, týdnu, dni, hodině ... kdy by bylo možno se případně
potkat a něco probrat. My máme teď státnice (tedy obhajoby a ústní), do toho 5
doktorských obhajob a začátek semestru....Ahoj a dej vědět.*

M.

... a povzdechl si nad tím, že nedokáže vystoupit z vlaku, který nakonec havaroval:

Jana Dlouha napsal(a):

*Martine, chci ti napsat, že tě stejně mám ze všech spolupracovníků nejradši – jakožto
představitele celkem vymírajícího druhu akademické fauny, kterému jde o věc.*

*...taky jsem si vzpomněla, jak jsi říkal jistou osobní věc – že ti nějak atrofuje svalstvo. Já
jsem před vánoci měla boreliózu a projevovalo se to mj. tak, že jsem měla všude dólíčky,
jako když jsem obalená tukem.*

Tak si dej pozor, ať to třeba není něco takového.

*Jen tak pro jistotu, mně tu chorobu totiž nějakou dobu nechtěli uznat :-). Prý objektivní
krevní testy nic neprokazují, i když jsem měla jelito jak volejbalový míč. A pak že
objektivita je zárukou pravdy!*

Měj se, ať jsi zdravý, myslím na tebe

Jana

Martin Braniš, 18. 2. 2009, 7:13 PM

Milá Jano,

*díky za podporu. Borelii jsem měl dvakrát a asi vždy včas zastíženou a zažehnanou.
Současná bídná fyzická konstituce je dílem mé slabé vůle, dílem (asi chorobné)
zodpovědnosti za různé i nedůležité věci (furt sedím, schůzují, píšu, a jinak podobně
blbnu) a dílem taky objektivních příčin mé omezenosti pravidelně sportovat, jak bych si
přál (srdíčko ...).*

Čau a drž se.

M.

O environmentální výchově a vzdělání psal často i v osobní korespondenci. Tomuto tématu se věnují i některé jeho poznámky v textu [Debaty nad Strategií](#) z rubriky Dopisy a názory

v posledním čísle Envigogiky... Ale stojí za to zrekapitulovat něco z našich dávných, dlouhých, virtuálních diskusí, vedených často přes oceán:

Jana Dlouha napsal(a):

Vážení členové redakční rady,

tak se nám diskuse ke společnému Stanovisku na stránkách Envigogiky pěkně rozvíjí – podívejte se, a můžete také přispět. Třeba i proto, že se nás tak trochu týká: zdá se totiž, že hledání správné teorie EV nebo způsobů, jak programy hodnotit (o což se v našem časopise systematicky pokoušíme) se ne vždy setkává s pochopením. Myslím si, že je to velmi krátkozraké – pohled zevnitř EV se od pohledu zvenčí velmi liší, jenomže pole vytyčují a pravidla hry určují ti, co jsou „venku“! A tak by se mohlo lehce stát, že se octneme v outsidu. Poukaz na to, že objektivní kritéria nejsou zapotřebí, protože v této oblasti jsou (ku prospěchu všech) silné osobnosti, považuji za velmi krátkozraký. Peníze na svou činnost totiž nakonec potřebují všichni.

...

Přeji pěknou neděli.

Jana

Martin Braniš, 28.2. 2010, 5:38 PM:

... Co se týká diskuse v Eko-listu, nebral bych to nějak zvlášť vážně. K metodám a přístupům některých (i zmíněných Bartošem) nestorů EV mám docela výhrady a vlastně je považuji spíše za entusiasty než nestory. Relativizace problematiky a podpora lásky před praxí a teorií je mimo mísu. Podle mého EV docela běží. Na vědecké radě Terezy minulý čtvrtek jsem se zase přesvědčil, že jdou věci kupředu. M.

Jana Dlouha napsal(a):

... jasný nesouhlas s "vědecky" pojatou výchovou slyším z mnoha stran, od Aleše Máchala atd. I když i zde je zrnko pravdy - pedagogika se tradičně brání "vědeckému řízení" osobnosti i toho procesu. Jde jen o to, aby se diskutovalo, a ne třeba umlčovalo nebo jen ignorovaly různé proudy.

Hezký večer

Jana

Martin Braniš, 08. 3. 2010, 9:44 AM

Jano,

...jak já chápu celou věc, tak ani nejde o vědecké uchopení/uchopování výchovy, ale o její vědecké (tedy spíše racionální) hodnocení. Tomu se nemůže nikdo vyhnout. Vzdělávání je sociální fenomén a proto ho může/musí studovat sociologie nebo jiný příbuzný obor výzkumu. Já například vlastně nikdy k vzdělávacímu procesu nepřistupuji "vědecky" ale

řádně "dle Komenského "na základě obecných poznatků o studentech, jejich chování a preferencích, nálady, motivace, věku, životních zkušeností, očekávání ..... Nicméně obsah vzdělávání nutně musím koncipovat na základě vědeckých poznatků (jsme přeci přírodovědecká fakulta). A pokud bych chtěl vzdělávací proces (třeba úspěšnost) nějak hodnotit, musím k tomu přistupovat vědeckou metodou. Howgh.

M.

Jana Dlouha napsal(a):

Ahoj, díky, já ale proti vědě nic nemám! Jenom vím, že když třeba vědecky popisuji nějakou chemickou reakci, tak na závěr provádím diskusi - tedy rozbor toho, za jakých vnějších podmínek ji lze zopakovat atd. Problém nastává, když (třeba v jiných vědách) se tohle nestane, a ty závěry se absolutizují. A navíc se taky musí říct, že třeba pouze s pomocí popisu chemických stavů a přechodů polívku neuvařím - je tam potřeba přidat jakousi přirozenou zkušenost, která tohle překračuje.

Hezký den a týden

JD

Martin Braniš, 8.3. 2010, 7:39 PM

No to považuji za přirozené. Na druhou stranu, i když mám zkušenost a recept, bez surovin tu polívku neuvařím. Takže Jano, obého je třeba. Neb vařit z vody se nedá, stejně jako bez vědění (studia) se nedá nic učit, i když učení miluji, stejně jako ty vyučované i ten obor, který bych chtěl učit.

M.

Jana Dlouha, 9.3. 2010, 7:02 AM

Ahoj, souhlas s obsahem, ale myslím, že v argumentaci je logická chyba - neb obsah je něco jiného než metoda výuky. Náš jazyk krásně odlišuje vzdělání a výchovu, v tom prvním je vědy více, to druhé je zase více iracionální, resp. založené na racionalitě jiného druhu (etika je zaměřena teleologicky, věda kauzálně). Takže i pokud učím vědecké poznatky, ty výchovné cíle s tím mohou souviset jen volně a dokonce tak, jak nepředpokládám (klasický příklad jsou katastrofické poznatky z oblasti ŽP, které část posluchačů činí lhostejnými, neb s tím nemohou nic dělat). I to ovšem lze reflektovat vědecky, tedy zpětně, ale myslím si, že ten impuls pro další vývoj je někde jinde!

Je to jako s vědeckou otázkou - když už je položena, je to věda, ale to předtím je čirá magie, byť z vědy vycházející...

Měj se hezky i za oceánem

Jana

=====

Jak je vidět, mívala jsem v těchto debatách často poslední slovo, určitě díky tomu, že u Martina zájem o téma přehlušily jiné, důležitější události...

Při hlubším pohledu na život Martina Braniše nás mohou napadnout zajímavé věci, které by stálo za to více promyslet. Byla jeho absolutní poctivost náležitě oceněna? Martin nikdy nechtěl pocty zadarmo, o tituly, kterými byl oceněn, svedl čestný boj, a to často na poli, které si sám pro tento účel vybudoval: stal se například profesorem v oboru, který založil a dlouhá léta vedl k „prosperitě“ on sám (ocení, kdo zná formální náležitosti celého procesu). Taky se mu těch uznání ovšem příliš mnoho nedostalo – dnes často platí, že pokud se sám nepochválíš, nejen že to za tebe nikdo neudělá, ale bude ti všude odepráno, co bys po právu zasluhoval. Je celkem možné, že toto prosazování „absolutní poctivosti“ ve všem konání mu mohlo přinést osobní zklamání z toho, že jiní kráčí kupředu snadněji, nebo vést například k pocitu, že je třeba pracovat o to více – až k úplnému sebezničení.

V této práci byl často osamocen, zůstal ovšem také v mnoha ohledech sám sebou. Neměnil východiska – to byla někdy potíže, zase ale se dalo spolehnout na názor, který odpovídal nejvyššímu nároku na pravdu. Zdánlivě vracel debaty do bodu nula, nicméně současně často usvědčoval odpůrce z přijetí pohodlného, nebo výhodného, často jistým trendům či módě poplatného stanoviska. Možná, že svou „nepodplatitelnost“ iritoval i například své (jím samotným výše zmíněné) recenzenty – obava, že by se jejich pečlivě budovaná stavba z růžových cihel zhroutila, musela být silným motivem pro odmítání Martinových textů. Často mi líčil, jak drsně a nevybíravě jeho článkům dávají nejhorší hodnocení, třeba jen s poukazem na to, že se jeho přístup vymyká zvyklostem. Není divu, že se Martin postupně stal soustavným bojovníkem – někdy až na hranici trouble-makera. Aby byl potížeistou doopravdy, tomu bránila jeho láska ke své práci i lidem okolo. Poctivost se mu stala nemocí; je ovšem otázkou, zda to není víceméně nutný osud poctivosti v současné době – hořet velkým, vše osvětlujícím, ale i stravujícím plamenem.

Takové a jiné podobné myšlenky, které souvisejí s Martinovou osobností a jeho osudem, stojí za to vést. Jak to bylo „doopravdy“, se už asi nedozvíme. Ale ať již to bylo jakkoli, měli bychom se společně snažit, aby se z bohaté zkušenosti, kterou nám již nestihl sdělit, vytěžilo co nejvíce, a tedy aby se na jeho celoživotní snažení v dobrém navázalo. Určitě to stojí za to, protože kdyby věda měla své „svaté“, oddané a do morku kostí poctivé služebníky, on by se stal jedním z nich. A vliv příkladu svatosti na další počínání v oboru této (svaté) činnosti určitě nelze podceňovat. Tedy ovšem pokud se svatost provozuje též oborově, což zatím nevíme, můžeme ale tuhle myšlenku zkusit začít prosazovat za účelem zvýšení prestiže vědy a jejího výchovného působení.

RNDr. Jana Dlouhá, Ph.D.

[Centrum pro otázky životního prostředí UK, José Martího 2, 162 00 Praha 6, e-mail: jana.dlouha@czp.cuni.cz](mailto:jana.dlouha@czp.cuni.cz)

Hlavní editor časopisu Envigogika